

28. 1. 2009

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Spotřebitelské úvěry a nová směrnice - záchrana z EU?

Trh spotřebitelských úvěrů v České republice je sice upravován několika právními předpisy, přesto se ale neustále setkáváme s tím, že regulace je nedokonalá, resp. nedostatečná. V této oblasti totiž podniká mnoho subjektů, které si z poskytování úvěrů za velmi nevýhodných podmínek udělalo docela slušný business. Míra státní regulace nad nebankovními poskytovateli spotřebitelských úvěrů je velmi nízká, ochrana spotřebitele v rámci smluvního vztahu s takovými subjekty není o moc lepší.

Český finanční trh spotřebitelských úvěrů pochopitelně trpí určitými porodními bolestmi, otázkou je, jestli jimi netrpí už příliš dlouho a jestli existuje dostatečná politická vůle jej těchto bolestí zbavit. Nedostatek domácí politické vůle však může nahradit iniciativa ze strany Evropské unie. Ta představila novou směrnici týkající se spotřebitelských úvěrů[1]. Tato směrnice v mnoha ohledech řeší ty nejpálčivější problémy, které trápí právní úpravu spotřebitelských úvěrů u nás, zároveň přináší i spotřebitelská práva, na která se u nás nikdo ani neodvážil pomyslet.

Směrnice 2008/48/ES nahrazuje starou směrnici 87/102/EHS, obsahující například takové věci, jako povinnost uvádět ukazatel RPSN apod. Směrnice 87/102/EHS byla do našeho právního řádu implementována speciálním zákonem č. [321/2001](#) Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru. Tento zákon byl výrazným krokem vpřed v ochraně spotřebitele při uzavírání úvěrových smluv, přestože v určitých otázkách nebyla implementace dané směrnice provedena nejlépe (například neurčité vyjádření v ustanovení § 10 zákona, problémy s aplikací § 9 a dalších). Nová směrnice bude pravděpodobně implementována novelizací uvedeného zákona. Implementace má proběhnout do 12. května 2010.

Princip plné harmonizace

Nová směrnice představuje v prvé řadě zásadní změnu v principu harmonizace. Od principu minimální harmonizace v dřívějších směrnicích se nyní přechází, a to nejen v této směrnici, k principu harmonizace maximální. Princip maximální či plné harmonizace vychází z předpokladu, že „plná harmonizace je nezbytná pro zajištění vysoké a rovnocenné úrovně ochrany zájmů všech spotřebitelů ve Společenství, a pro vytvoření skutečného vnitřního trhu. Členskými státy by proto nemělo být povoleno zachovávat ani zavádět jiná vnitrostátní ustanovení, než která jsou stanovena v této směrnici.“[2] Vychází se z předpokladu, že rozdílná právní úprava spotřebitelského práva a tím daná různá úroveň spotřebitelské ochrany v jednotlivých členských státech je výraznou překážkou v budování vnitřního trhu. Spotřebitel tak má mít v budoucnu jistotu, že se mu dostane stejné ochrany ve všech členských státech EU, což mu umožní více využívat výhod vnitřního trhu a využívat služeb i zahraničních poskytovatelů úvěrů. Nebudu se na tomto místě zabývat teoretickými otázkami, zda je v rámci směrnice jako sekundárního pramene práva se všemi specifiky, která stanoví čl. 249 SES, možné a vhodné využít princip maximální harmonizace. Tento princip byl prostě využit a intenzivně se uvažuje o jeho dalším využití i v dalších směrnicích týkajících se spotřebitelského práva[3].

Myšlenka plné harmonizace je zřejmě logická z hlediska evropského integračního procesu, problém ale nastává v praktickém uplatnění takového principu. Pokud má totiž v celé EU platit jednotný

standard ochrany spotřebitele v určité oblasti, tak se musí členské státy dohodnout na nastavení tohoto standardu. Takovou otázku členské státy u principu minimální harmonizace řešit nemusely, neboť si mohly ponechat svůj vyšší standard ochrany. Nyní je ale možné, že díky uplatnění principu plné harmonizace se v některých státech úroveň ochrany spotřebitele sníží, což dané státy nesou velmi nelibě. Důsledkem těchto tenzí mezi podporou principu plné harmonizace a snahou o zachování vysoké ochrany v národním právním řádu je zakotvení možnosti diskrece členských států – možnosti členského státu přijmout odchýlnou úpravu v rámci určitých mantinelů daných směrnicí. Možnost diskrece je však dána pouze v určitých ustanoveních směrnice a princip plné harmonizace je tak dominantním transpozičním principem.

Z hlediska českého práva ochrany spotřebitele je však nutno dodat, že českému spotřebiteli může být vcelku jedno, jestli je v daných směrnicích uplatňován princip minimální či maximální harmonizace. Úroveň ochrany spotřebitele u nás je totiž poměrně nízká, proto se těžko může stát, že by díky principu plné harmonizace došlo ke zhoršení postavení českého spotřebitele. Podobná a mnohdy i horší situace je ovšem v mnoha nově přistoupivších členských státech.

Novinky

Není účelem této stati rozebírat celou směrnici dopodrobna. Proto bych chtěl „zdůraznit“ některé body, které by z hlediska současného stavu na trhu spotřebitelských úvěrů v České republice mohly znamenat posun k lepšímu. Samozřejmě za předpokladu, že bude směrnice správně transponována do našeho právního řádu.

Jako první důležitou novinkou je ustanovení čl. 5 směrnice, které dává spotřebiteli právo na poskytnutí předšmluvních informací poskytovatelem úvěru. Tyto přesmluvní informace mají vést k možnosti srovnání různých nabídek tak, aby mohl spotřebitel učinit informované rozhodnutí, zda úvěrovou smlouvu uzavře, či nikoliv. Z hlediska praktického uplatňování se ovšem obávám pouze formálního plnění takové povinnosti.

Co je ovšem z hlediska praktické aplikace velmi důležité a potřebné, je právo na odstoupení od úvěrové smlouvy upravené v čl. 14 směrnice. Dle tohoto ustanovení má mít spotřebitel lhůtu 14 kalendářních dnů na **odstoupení od úvěrové smlouvy bez udání důvodů**. Z hlediska praxe si slibuji od tohoto ustanovení posílení ochrany spotřebitelů, které také zároveň pomůže zlepšit český úvěrový trh a oprostít jej od subjektů, které využívají určitých více či méně nekalých praktik k tomu, aby přesvědčily spotřebitele k uzavření úvěrové smlouvy. Otázkou je samozřejmě nastavení ve vnitrostátním zákoně, tedy zamezení možnosti obcházení takového ustanovení, je to ale jistě krok správným směrem.

Spotřebitelé mají mnohdy velké problémy, uzavřou-li úvěrovou smlouvu na předváděcí akci a tuto smlouvu uzavírají jen proto, aby pomocí úvěru zaplatili zboží na předváděcí akci zakoupené. Často se totiž stává, že pokud odstoupí od kupní smlouvy a prodávající otálí nebo odmítá vrátit kupní cenu, dostávají se do prodlení z hlediska splácení spotřebitelského úvěru. Výklad poskytovatelů úvěrů je takový, že obě smlouvy jsou na sobě nezávislé a že tedy i po odstoupení od kupní smlouvy na zboží, jehož zakoupení bylo financováno spotřebitelským úvěrem, má spotřebitel povinnost dostát svým závazkům z úvěrové smlouvy. Těmto praktikám by měl zamezit článek 15 směrnice, který upravuje smlouvy o tzv. „**vázaném úvěru**“. Pojem „vázaný úvěr“ je v čl. 3 definován tak, že se jedná o úvěrovou smlouvu, kde

„i) dotýčný úvěr slouží výhradně k financování smlouvy o dodání konkrétního zboží nebo poskytnutí konkrétní služby a

ii) tyto dvě smlouvy tvoří z objektivního hlediska obchodní celek; má se za to, že se jedná o obchodní celek, pokud úvěr pro spotřebitele financuje sám dodavatel zboží nebo poskytovatel služby nebo, v případě úvěru financovaného třetí osobou, pokud věřitel využije služeb dodavatele zboží nebo poskytovatele služeb v souvislosti s uzavřením nebo přípravou úvěrové smlouvy nebo pokud je konkrétní zboží nebo poskytnutí konkrétní služby výslovně uvedeno v úvěrové smlouvě.“

Článek 15 směrnice pak stanoví v odst. 1 základní pravidlo, že „pokud spotřebitel na základě práva Společenství uplatnil právo na odstoupení od kupní smlouvy nebo od smlouvy o poskytnutí služby, není nadále vázán smlouvou o vázaném úvěru.“ Pevně věřím, že transpozice tohoto ustanovení do českého právního řádu bude provedena tak, aby se nedala obejít a účel tohoto ustanovení byl naplněn. Není také bez zajímavosti, že stejné pravidlo a obdobná definice vázaného úvěru s využitím termínu „obchodní celek“ je již dlouho uplatňováno v Rakousku.

Posledním bodem, který bych rád „vypíchnul“ z textu směrnice z hlediska úpravy úvěrových smluv, je čl. 16 směrnice, který upravuje předčasné splacení spotřebitelského úvěru. Čl. 16 směrnice v odst. 2 stanoví, že „v případě předčasného splacení úvěru má věřitel nárok na spravedlivé a objektivně odůvodněné odškodnění za případné náklady, přímo spojené s předčasným splacením úvěru...“ Směrnice však především obsahuje **maximální výši** tohoto **odškodnění**, která „nesmí přesáhnout 1 % předčasně splacené výše úvěru, přesahuje-li doba mezi předčasným splacením a sjednaným koncem úvěrové smlouvy jeden rok a není-li tato doba delší než jeden rok, nesmí výše odškodnění přesáhnout 0,5 % předčasně splacené výše úvěru.“ Tímto ustanovením bude snad konečně vyřešen problém s neurčitostí ustanovení § 11 zák. č. [321/2001](#) Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, který stanoví, že spotřebitel má v případě předčasného splacení úvěru „nárok na snížení plateb se spotřebitelským úvěrem souvisejících, o takovou částku, aby splacením spotřebitelského úvěru před dobou splatnosti nezískal žádný z účastníků smlouvy o spotřebitelském úvěru nepřiměřený prospěch na úkor ostatních účastníků.“ Tato formulace přináší v praxi neuvěřitelné problémy, protože definici nepřiměřeného, resp. přiměřeného prospěchu nepřinesl dosud ani zákonodárce ani judikatura.

Dohled nad věřiteli

Jak jsem zmínil výše, není problematika ochrany spotřebitele pouze otázkou práva soukromého. V této oblasti podniká celá řada nebankovních subjektů, kterým k provozování tohoto podnikání stačí živnostenské oprávnění k volné živnosti podle zák. č. [455/1991](#) Sb. živnostenského zákona. Takový stav je z hlediska ochrany spotřebitele naprosto katastrofální, protože otevírá prostor nejružnějším subjektům, které poskytují spotřebitelský úvěr za velmi nevýhodných podmínek s využitím nejružnějších více či méně nekalých praktik. Pokud je v daných smlouvách navíc ještě využita rozhodčí doložka s určením rozhodce ad hoc, je spotřebitel ponechán bez jakékoliv ochrany a ingerence státu[4].

Čl. 20 směrnice stanoví, že „členské státy zajistí, aby věřitelé podléhali dohledu vykonávanému subjektem nebo orgánem nezávislým na finančních institucích, nebo aby byli regulováni.“ Takováto regulace je více než potřebná. Domnívám se, že vhodný by byl registrační princip s tím, že registrační institucí by byla ČNB, která by tyto registrované subjekty také dozorovala. Problémy, které se objevují ve vztazích ze spotřebitelských úvěrů, se totiž takřka neobjevují u bankovních subjektů[5], které dohledu ČNB již nyní podléhají. Proto by takový dohled nad celým úvěrovým trhem jistě posloužil k jeho celkové konsolidaci.

Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů

Čl. 24 směrnice stanoví, že „členské státy zajistí zavedení vhodných a účinných postupů pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů v souvislosti s úvěrovými smlouvami, případně s využitím stávajících subjektů“. Mimosoudní řešení spotřebitelských sporů je třeba zajistit tak, aby spotřebitel nebyl zbaven ochrany, kterou mu právo poskytuje. Bohužel v České republice se stále i pro spotřebitelské spory využívá rozhodčího řízení, které je pro tuto oblast nevhodné, zejména při využití rozhodčích doložek s určením rozhodců ad hoc. Tato praxe pak mnohdy vede k tomu, že spotřebitelé jsou právní ochrany zbaveni. Spory z úvěrových smluv jsou do značné míry specifické a nejsou zřejmě vhodné k řešení v rámci současného projektu Ministerstva průmyslu a obchodu, projektu ADR – mimosoudního řešení spotřebitelských sporů. Vhodnou institucí pro tyto spory by tak mohl být například finanční arbitr, popř. ČNB.

Závěrem

Nová evropská směrnice týkající se spotřebitelských úvěrů by mohla z hlediska českého práva jistě přispět ke zlepšení situace na trhu. Obsahuje některá ustanovení, která přesně postihují problémy, se kterými se čeští spotřebitelé setkávají. Nutno dodat, že některé z těchto problémů vznikly v důsledku špatné implementace směrnice předchozí. Proto nezbyvá než doufat, že při implementaci nové směrnice bude postupováno s velkou obezřetností. Doufejme ale také, že implementace proběhne brzy, protože současná situace není dobrá a příliš usnadňuje podnikání různým pochybným subjektům.

Mgr. Tomáš Palla
Právník SOS – Sdružení obrany spotřebitelů, o.s.

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

[2] bod 9 odůvodnění směrnice

[3] Například připravovaný návrh směrnice EP a Rady o právech spotřebitelů, KOM (2008) 614

[4] Stát v těchto situacích ingeruje pouze tak, že nařídí exekuci na vydaný rozhodčí nález a pověří konkrétního exekutora

[5] Zde se samozřejmě objevují jiné problémy, které však většinou nejsou tak zásadního charakteru

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny – překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamená bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)

- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulační požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)